

Ο φορολογικός σχεδιασμός των Ευρωπαϊκών Τραπεζών: διαφορά , μετατόπιση και ελαστικότητα των κερδών. Η ελληνική περίπτωση.*

Απόστολος Φαρδής, υπ. ΔΝ, ΜΔΕ, ΜΔΕ, Δικηγόρος Θεσσαλονίκης

1. Η εννοιολογική οριοθέτηση του φορολογικού σχεδιασμού και η διάκρισή του από συγγενείς νομικές έννοιες

Σκοπός του φορολογικού σχεδιασμού των Ευρωπαϊκών Τραπεζών είναι η ελάχιστη επιτρεπόμενη ή/και μηδενική φορολογική επιβάρυνση των συναλλαγών με κατ' ουσία βασίμο επιχειρηματικό σκοπό, σε συμφωνία προς το γράμμα του νόμου, άνευ χρήσης καταχρηστικών ή παράνομων πρακτικών¹. Σε διεθνές χρηματοοικονομικό πλαίσιο είναι γενικά αποδεκτή η ύπαρξη διαφορετικής φορολογικής νομοθεσίας συνεπεία της φορολογικής κυριαρχίας των κρατών. Συνήθως, ορισμένες, κατά κανόνα, «μικρές» τρίτες χώρες -με περιορισμένες οικονομικές ανάγκες- προκρίνουν ένα φορολογικό σύστημα χαμηλών φορολογικών συντελεστών σε νομικά πρόσωπα, το οποίο εξικνύεται μέχρι την πλήρη απαλλαγή των εισοδημάτων τους από την επιβολή φόρου ως μέρους της φορολογικής τους πολιτικής. Αυτού του είδους οι πρακτικές δεν αποτελούν ούτε κατ' ανάγκη ούτε από μόνες τους ανεπιθύμητες ή αθέμιτες

* Η παρούσα μελέτη αποτελεί ενοποιημένη απόδοση της ομιλίας στο 10^ο ετήσιο επιστημονικό συνέδριο της Ένωσης Ελλήνων Δημοσιολόγων σε συνεργασία με τον ΔΣΛ και την Περιφέρεια Θεσσαλίας, Λάρισα, 31.03/01.04.2023. Θερμές ευχαριστίες οφείλονται στη Μεταδιδακτορική Ερευνήτρια του EU Tax Observatory, κα Mona Barake.

¹ Μπάρμπας Ν., Στοιχεία Δημοσιονομικού Δικαίου, 9^η έκδοση, εκδόσεις Σάκκουλα, 2022, σελ. 376-379, όπου ο καθηγητής αναφέρεται στις πρακτικές “Tax rulings”, οι οποίες εντάσσονται στον τομέα των κρατικών ενισχύσεων και αποτελούν πρακτικές της δημοσιονομικής διοίκησης, για να νομιμοποιούν a priori τον φορολογικό σχεδιασμό των επιχειρήσεων, προκειμένου σε έναν μελλοντικό φορολογικό έλεγχο να αποφευχθεί ο κίνδυνος χαρακτηρισμού του ως μη σύμφωνου προς το ισχύον φορολογικό δίκαιο της χώρας που δραστηριοποιούνται. Οι επενδυτικές εταιρείες δεν διστάζουν να απευθύνονται στις αρμόδιες φορολογικές αρχές, προτού επενδύσουν σε μία περιοχή, και να ζητούν την «αυθεντική ερμηνεία» των επίμαχων φορολογικών διατάξεων, προκειμένου να διασφαλίσουν τα συμφέροντά τους. Η ασφάλεια και η βεβαιότητα του φορολογούμενου καλλιεργούν ένα γόνιμο έδαφος αποφάσεων των μεγάλων πολυεθνικών επιχειρήσεων. Στον χώρο του soft law ανήκουν οι φορολογικές ερμηνευτικές πράξεις (advance tax rulings), οι συμφωνίες προέγκρισης μεθοδολογίας ενδοομιλικών συναλλαγών (advanced pricing agreements) και οι λοιπές φορολογικές διευθετήσεις (other tax agreements). Πρόσφατα, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή ξεκίνησε εμπειριστατωμένη έρευνα εξέτασης των φορολογικών αποφάσεων τύπου “tax rulings” της Ολλανδίας στην εταιρεία Nike σχετικά με αθέμιτο πλεονέκτημα έναντι ανταγωνιστών της κατά παράβαση του άρθρου 107 ΣΛΕΕ, αλλά και το Γενικό Δικαστήριο στην υπόθεση “Excess profit exemption” του Βελγίου, το οποίο έκρινε ότι τελικά δεν υπάρχει απαγορευμένη κρατική ενίσχυση (πρβλ. Σαββαΐδου Κ., Αθανασάκη Β., Tax rulings και ευρωπαϊκό πλαίσιο περί κρατικών ενισχύσεων, ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗ, 2019, σελ. 238-241). Ο καθηγητής Κ. Φινοκαλιώτης διαπιστώνει πως στο πλαίσιο της παγκοσμιοποιημένης οικονομίας και της απελευθέρωσης της ροής κεφαλαίων, ο φορολογικός σχεδιασμός αποσκοπεί στην πλήρη αποφυγή της φορολογικής υποχρέωσης ή στην ελαχιστοποίησή της εντός των ορίων της φορολογικής νομιμότητας, αν και ορισμένες φορές οι εν λόγω πρακτικές βρίσκονται στο όριο φορολογικής νομιμότητας και παράβασης (Πρβλ. Φινοκαλιώτη Κ., Φορολογικό Δίκαιο, εκδόσεις Σάκκουλα, 2020, σελ. 288-289, υποσ. 596). Εξάλλου, συχνά είναι δυσδιάκριτα τα όρια της παράνομης φοροδιαφυγής και της νόμιμης ή έστω ανεκτής φοροαποφυγής. Για την αντιμετώπιση των γνωστών ως φορολογικών παραδείσων υιοθετούνται από πολλά κράτη στις σχετικές διεθνείς φορολογικές συμβάσεις μέτρα γνωστά ως Anti-Treaty Shopping που στοχεύουν στην αντιμετώπιση των «καταχρηστικών επιλογών».

φορολογικές πρακτικές². Ο φορολογικός σχεδιασμός συνιστά μία διεθνώς αναγνωρισμένη και σημειωτέον νόμιμη πρακτική απομείωσης της φορολογικής επιβάρυνσης, η οποία καλείται να υπηρετήσει διττό σκοπό, αφενός τον επιχειρηματικό σκοπό του νομικού προσώπου που απηχεί την οικονομική πραγματικότητα και, αφετέρου, τον σκοπό του νόμου³. Και η προτεινόμενη, όμως, από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή στρατηγική αντιμετώπισης της φοροαποφυγής είναι διττή, πρώτον, συστήνεται στα κράτη- μέλη να υιοθετήσουν *leges speciales* «για την καταπολέμηση της φοροαποφυγής»⁴ και, δεύτερον, «υποδεικνύεται» στα κράτη-μέλη να θεσμοθετήσουν μία *lex generalis* περί «απαγόρευσης κατάχρησης του φορολογικού νόμου». Για την ιστορία του τιθέμενου ζητήματος, αξίζει να υπογραμμίσουμε ότι ο Πρόεδρος του Ομοσπονδιακού Φορολογικού Δικαστηρίου της Γερμανίας και Καθηγητής στο Πανεπιστήμιο Tübingen R. Mellinshoff έχει κατ' επανάληψη σημειώσει σε διεθνή συνέδρια⁵ -ευθέως- ότι συνιστά δικαίωμα του φορολογουμένου να εκμεταλλεύεται τα κενά του φορολογικού νόμου, ακόμη και στην περίπτωση κατά την οποία επιτυγχάνονται «λευκά» εισοδήματα, δηλαδή εισοδήματα που δεν δύνανται να φορολογηθούν ούτε στο κράτος διαμονής ή εγκατάστασης, ούτε στο κράτος προέλευσης. Ωσαύτως, ορισμένοι συγγραφείς⁶ δεν διστάζουν να υπερθεματίσουν την επιλογή της φορολογικής δικαιοδοσίας με τη φράση “tax jurisdiction shopping”, η οποία αποτελεί μία νόμιμη δραστηριότητα της εσωτερικής αγοράς, ακόμη κι αν η επιλογή της δικαιοδοσίας ή της κατανομής των κερδών εδράζεται αποκλειστικά στην καταστρατήγηση και την παράκαμψη των εγχώριων αυστηρών φορολογικών ρυθμίσεων. Όχι σπάνια, συναντάται ο όρος «φορολογικώς ιδανικές κατασκευές»⁷, ο οποίος αναφέρεται σε φορολογικό σχεδιασμό, κατά κανόνα από τους φορολογικούς

²Πρβλ. εκτίμηση (1) στην από 06.12.2012 Σύσταση 2012/771 της Επιτροπής (EU Nr. L. 338, σελ. 38.

³Η νεότερη νομολογία του Δικαστηρίου: ΔΕΚ της 22.12.2010, Weald Leasing Ltd, C-103/09, Συλλογή 2010, I-13589, σκ. 27· ΔΕΚ της 22.12.2010, RBS Deutschland Holdings GmbH, C-277/09, Συλλογή 2010, I-13805, σκ. 54· ΔΕΚ της 21.02.2008, Part Service, C-425/06, Συλλογή 2008, I-00897 κ.α.

⁴Σαββαΐδου Κ., Η θέσπιση στο ελληνικό φορολογικό δίκαιο γενικού κανόνα ενάντια στην καταστρατήγηση των φορολογικών διατάξεων με σκοπό την αντιμετώπιση της φοροαποφυγής, υπό το φως των ευρωπαϊκών και διεθνών εξελίξεων, ΔΦΝ 2017, σ. 261. Πανταζόπουλος Π., Ο γενικός κανόνας φοροαποφυγής της ελληνικής νομοθεσίας, εισήγηση στη 2η Δημερίδα της Επιστημονικής Εταιρείας Νομικών e-Θέμις, υπό την αιγίδα του ΔΣΑ, αλλά και σχετική νομολογία του ΔΕΕ, μεταξύ άλλων, C-524/04 - Test Claimants in the Thin Cap Group Litigation, C-311/08 - Société de Gestion Industrielle (SGI) v. Belgian State, C- 182/09- Glaxo Wellcome.

⁵BB 2013/22, BB vor Ort: Deutscher Steuerberaterkongress 2013 am 13./14.5.2013 in Dresden.

⁶Terra B./Wattel P., European Tax Law, Den Haag 2012, σ. 143: «Tax jurisdiction shopping is a legitimate activity in an internal market, even if the choice of jurisdiction or profit allocation is based solely on the wish to circumvent unwelcome domestic tax rules, as long as the economic activity is real».

⁷Πρβλ. Πουλάκου Χ., ό.π., συμφωνούμε πως ο όρος «φοροαποφυγή» είναι παραπλανητικός, όταν συναρτάται με νόμιμες φορολογικές κατασκευές. Ο όρος αποτελεί δάνειο από την οικονομική επιστήμη και δεν μπορεί να διαχωριστεί, είτε ποιοτικά είτε ποσοτικά, μεταξύ «νόμιμης» και «μη νόμιμης» φοροαποφυγής, αφού το φορολογικό υποκείμενο προσπαθεί μετά τη γέννηση της φορολογικής του υποχρέωσης να εξοικονομήσει για το ίδιο φόρους δυνάμει υπάρχουσών φορολογικών διατάξεων και, επομένως, στην περίπτωση αυτή ομιλούμε για «αμυντικό» φορολογικό σχεδιασμό, καθόσον η ενέργεια του υποκειμένου είναι εξ ορισμού αμυντική ενέργεια του προσώπου που υπόκειται στον φόρο. Η περιγραφή του φορολογικού νόμου συνέχεται εννοιολογικά και γλωσσικά με την καταστρατήγηση (ή κατάχρηση), με εργαλείο πραγμάτωσης τις νόμιμες, πλην καταχρηστικές φορολογικές κατασκευές.

συμβούλους, που δεν πρέπει να συγγέεται με την τέλεση αξιόποινων πράξεων, όπως του ποινικού αδικήματος της φοροδιαφυγής⁸.

Οι δομές φορολογικού σχεδιασμού και οι φορολογικές διαδρομές έχουν καταστεί ολοένα και περισσότερο δαιδαλώδεις, ιδίως στην διακινούμενη ψηφιακή οικονομία. Αναπτύσσονται σε πλείονες δικαιοδοσίες, με αποτέλεσμα τα φορολογητέα κέρδη να μετατοπίζονται σε κράτη με ευνοϊκά φορολογικά καθεστάτα, ακόμη κι εντός της Ευρωπαϊκής Ένωσης⁹. Κομβικής σημασίας χαρακτηριστικό των εν λόγω πρακτικών είναι η μείωση της φορολογικής υποχρέωσης μέσω αυστηρών νομικών ρυθμίσεων, οι οποίες, όμως, συχνά φαίνεται να αντιβαίνουν στο πνεύμα του νόμου, κατά τη σύμφωνη με το άρθρο 292 in fine ΣΛΕΕ Σύσταση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής 2012/772/ΕΕ της 6^{ης} Δεκεμβρίου 2012, αναφορικά με τον επιθετικό φορολογικό σχεδιασμό¹⁰. Ο επιθετικός φορολογικός σχεδιασμός συνίσταται στην εκμετάλλευση των τεχνικών πτυχών του φορολογικού συστήματος ή των αναντιστοιχιών μεταξύ δύο ή περισσοτέρων φορολογικών συστημάτων με σκοπό τη μείωση της φορολογικής υποχρέωσης¹¹. Στις συνέπειές του συγκαταλέγονται, για παράδειγμα, οι διπλές εκπτώσεις, όταν η ίδια ζημία αφαιρείται τόσο στο κράτος προέλευσης του εισοδήματος όσο και στο κράτος διαμονής/ εγκατάστασης, αλλά και η διπλή μη φορολόγηση, όπως

⁸Φοτσάκης Θ., Τσουρουφλής Α., Φορολογικό Δίκαιο, 7^η έκδοση αναθεωρημένη, εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη, 2022, σελ. 110 και 336- 340, όπου αναφέρονται ορισμένα διοικητικά μέτρα για την αντιμετώπιση της φοροδιαφυγής, όπως ο τεκμαρτός προσδιορισμός του εισοδήματος, η αναστολή λειτουργίας επαγγελματικών εγκαταστάσεων, η αφαίρεση πινακίδων, η αφαίρεση πινακίδων, άδειας κυκλοφορίας και άδειας οδήγησης, μέτρα διασφάλισης των συμφερόντων του Δημοσίου και η ακυρότητα των συμφωνητικών για την φορολογική αρχή, εφόσον δεν τα θεωρήσει εντός δέκα (10) ημερών από την ημερομηνία κατάρτισης και υπογραφής τους. Το αδίκημα της φοροδιαφυγής συνιστά ιδιώνυμο αδίκημα διωκόμενο σε βαθμό πλημμελήματος και δεν περιλαμβάνεται μεταξύ των περιοριστικών αναφερόμενων πλημμελημάτων, η τέλεση των οποίων συνεπάγεται σε περίπτωση αμετάκλητης καταδίκης, την έκπτωση του αιρετού αξιώματος, πλην των περιπτώσεων του άρθρου 40 παρ. 1 Ν. 3220/2004, δηλαδή, της διακεκριμένης μορφήςπραγμάτωσης του εγκλήματος της έκδοσης και αποδοχής εικονικών φορολογικών στοιχείων, που τιμωρείται σε βαθμό κακουργήματος (Γνωμοδότηση ΝΣΚ 421/2010). Οι ποινές του νέου ΚΦΔ (Ν. 4987/2022) αντιστοιχούν στις διατάξεις των άρθρων 463 παρ. 3 και 83 περ. δ του νέου Ποινικού Κώδικα (μεταβατικές διατάξεις επί των ειδικών νόμων), δηλαδή επιβάλλεται μειωμένη ποινή φυλάκισης τουλάχιστον ενός (1) έτους ή κάθειρξης έως έξι (6) έτη (πρβλ. άρθρο 66 νέου ΚΦΔ). Στην τελευταία περίπτωση, η πράξη διατηρεί τον κακουργηματικό της χαρακτήρα. W. Schaüble, 5/2013: «Στις πολιτικές συζητήσεις είναι ανεπίτρεπτο να συγγέεται το παράνομο της φοροδιαφυγής με το νόμιμο του φορολογικού σχεδιασμού. Οι φορολογικοί σύμβουλοι είναι υποχρεωμένοι να συμμορφώνονται προς το δίκαιο και το νόμο. Συγχρόνως όμως, έχουν ως έργο να αναζητούν και να επιλέγουν την οδό εκείνη, η οποία συνεπάγεται τη μικρότερη φορολογική επιβάρυνση για τους εντολείς των. Ως εκ τούτου, ο χρησιμοποιούμενος δημοσίως όρος επιθετικός φορολογικός σχεδιασμός είναι μάλλον ατυχής». Πρόσφατο παράδειγμα αποτελεί η αποκάλυψη φοροαποφυγής (HMRC) από τον πρώην Υπουργό Οικονομικών (05-07/06-09-2023) της Μεγάλης Βρετανίας Νάντχμ Ζαχάουι μέσω ίδιας εταιρείας δημοσκοπήσεων (Ιανουάριος 2023).

⁹Φορολογικοί παράδεισοι: Μπαχάμες, Ανδόρα, Αρούμπα, Ανγκουίλα, Αντίγκουα και Μπαρμπούντα, Βερμούδες, Μπαχρέιν, Μπαρμπάντος, Βέλγιο, Μπελίζ, Αντίλλες, Βρετανικές Παρθένες Νήσοι, Νήσοι Κέιμαν, Κουρασάο, Νήσος του Μαν, Τζέρσεϊ, Γκέρνσεϊ, Γιβραλτάρ, Γρενάδα, Κύπρος, Χονγκ Κονγκ, Ιρλανδία, Λίβανος, Λιχτενστάιν, Λουξεμβούργο, Μακάο, Μάλτα, Νήσοι Μάρσαλ, Μονακό, Μαυρίκιος, Ολλανδία, Παναμάς, Πουέρτο Ρίκο.

¹⁰Η από 06 Δεκεμβρίου 2012 Σύσταση της Επιτροπής είναι ηλεκτρονικά διαθέσιμη σε: <https://eur-lex.europa.eu/legalcontent/EL/TXT/PDF/?uri=CELEX:32012H0772&from=EN> (τελευταία πρόσβαση 01/03/2023).

¹¹Η αρχή διατυπώθηκε επί ευρωπαϊκού εδάφους το πρώτον το 1923 από τον Α. Hensel κατά την έρευνα του επί των δογματικών προβλημάτων σε σχέση με την έννοια της περιγραφής του φορολογικού νόμου (Zur Dogmatik des Begriffs „Steuerumgehung“, in: Bonner Festgabe für Ernst Zitelmann, München 1923, σ. 225 επ.).

στην περίπτωση που το εισόδημα δεν φορολογείται στο κράτος προέλευσης του εισοδήματος, ούτε όμως και στο κράτος διαμονής του φορολογουμένου¹². Βασική συνιστώσα της παρούσας μελέτης αποτελεί η ποιοτική και ποσοτική ανάλυση των φορολογικών δεδομένων των Τραπεζών με διεθνώς αποδεκτές επιστημονικές μεθόδους και όχι η θεωρητική συμβολή στη θεματική της φοροαποφυγής, για την οποία, εξάλλου, ουκ ολίγα έχουν διατυπωθεί από σημαντικούς θεωρητικούς επιστήμονες.

2. Το νομικό οπλοστάσιο κατά της φοροδιαφυγής και της καταχρηστικής φοροαποφυγής

Σε επίπεδο Ευρωπαϊκής Ένωσης, η αρχή πραγματοποιήθηκε με την Οδηγία 2013/36/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου «σχετικά με την πρόσβαση στη δραστηριότητα πιστωτικών ιδρυμάτων και την προληπτική εποπτεία πιστωτικών ιδρυμάτων και επιχειρήσεων – επενδύσεων», γνωστή ως Οδηγία Capital Requirements Directive IV (CRD IV)¹³, αλλά και τον Κανονισμό (ΕΕ) 575/2013 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου «σχετικά με τις απαιτήσεις προληπτικής εποπτείας για πιστωτικά ιδρύματα¹⁴ και επιχειρήσεις επενδύσεων», γνωστός ως Capital Requirements Regulation (CRR). Συνοπτικά, με τους CRD IV και CRR ενσωματώθηκαν στο ευρωπαϊκό δίκαιο οι κανόνες της Επιτροπής της Βασιλείας για την τραπεζική εποπτεία (Βασιλεία III), με τους επιδιώκονται: α) η ενίσχυση της ποιότητας και ποσότητας της κεφαλαιακής βάσης των πιστωτικών ιδρυμάτων και β) η καθιέρωση των ακόλουθων καινοτόμων εργαλείων προληπτικής ρυθμιστικής παρέμβασης: αα) συντελεστής κάλυψης ρευστότητας (liquidity Coverage Ratio), ββ) συντελεστής καθαρής σταθερής χρηματοδότησης (Net Stable Funding Ratio), γγ) συντελεστής μόχλευσης (Leverage Ratio)¹⁵. Ο Ν. 4474/2017 ενσωμάτωσε την Οδηγία 2015/2376/ΕΕ για την αυτόματη ανταλλαγή πληροφοριών αναφορικά με τις διασυνοριακές φορολογικές αποφάσεις και τις συμφωνίες προέγκρισης μεθοδολογίας ενδοομιλικής τιμολόγησης (ΑΡΑ) του άρθρου 22 ΚΦΔ. Περαιτέρω, ο Ν. 4484/2017 υιοθέτησε κατ' ουσία την Οδηγία 2016/881/ΕΕ για την αυτόματη ανταλλαγή πληροφοριών με τις Εκθέσεις Ανά Χώρα, ο Ν. 4534/2018 κύρωσε τη Συμφωνία μεταξύ της Αρμόδιας Αρχής της Ελληνικής Δημοκρατίας και της Αρμόδιας Αρχής των ΗΠΑ για την ανταλλαγή Εκθέσεων Ανά Χώρα, ενώ ο μεταγενέστερος Ν. 4607/2019 υιοθέτησε την Οδηγία (ΕΕ) 2016/1164 (Οδηγία κατά της φοροαποφυγής), η οποία θεσπίζει κανόνες κατά των διευθετήσεων φοροαποφυγής, όπως για παράδειγμα του

¹² Σημείο 3.3. στη Σύσταση 2012/772/ΕΕ.

¹³ Η Οδηγία 2013/336/ΕΕ ενσωματώθηκε στην ελληνική έννομη τάξη με τον Ν. 4261/2014 (ΦΕΚ Α' 107/05-05-2014).

¹⁴ Ως πιστωτικό ίδρυμα νοείται η επιχείρηση της οποίας η δραστηριότητα συνίσταται στην αποδοχή από το κοινό καταθέσεων ή άλλων επιστρεπτέων κεφαλαίων και στη χορήγηση πιστώσεων για ίδιο λογαριασμό, κατ' άρθρο 4 παρ. 1 περ. α' Κανονισμού (ΕΕ) 575/2013. Ο ανωτέρω ορισμός υιοθετείται από το άρθρο 58 παρ. 1 περ. β' ΚΦΕ για τα πιστωτικά ιδρύματα που έχουν ενταχθεί στην ειδική διάταξη της αναβαλλόμενης φορολογικής απαίτησης του άρθρου 27 Α ΚΦΕ, τα οποία φορολογούνται με συντελεστή 29 %.

¹⁵ Η CRD IV ενσωματώθηκε με τον Ν. 4261/2014 (ΦΕΚ Α' 107/05-05-2014). Ως «μόχλευση» νοείται το σχετικό μέγεθος των στοιχείων ενεργητικού ενός ιδρύματος, των υποχρεώσεων εκτός ισολογισμού και των ενδεχόμενων υποχρεώσεων προς πληρωμή, προς παράδοση ή προς παροχή εγγύησης, περιλαμβανομένων των υποχρεώσεων από ληφθείσα χρηματοδότηση, αναληφθείσες δεσμεύσεις, παράγωγα μέσα και συμφωνίες πώλησης και επαναγοράς, αλλά εξαιρουμένων των υποχρεώσεων που μπορούν να εκτελεστούν μόνο στο πλαίσιο της εκκαθάρισης ενός ιδρύματος, συγκρινόμενα με τα ίδια κεφάλαια του εν λόγω ιδρύματος

άρθρου 49 ΚΦΕ για την υποκεφαλαιοδότηση (ισχνή κεφαλαιοποίηση- Action 4 BEPS), τους κανόνες για τις ελεγχόμενες αλλοδαπές εταιρείες (CFC Rules) του άρθρου 66 Ν. 4172/2013 (Action 3 BEPS), καθώς και τον γενικό κανόνα απαγόρευσης των καταχρήσεων (GAAR) του άρθρου 38 ΚΦΔ¹⁶ (Action 6 BEPS¹⁷). Επίσης, με τα άρθρα 63 Α και τις παρ. 4 του άρθρου 41 και παρ. 2 του άρθρου 45 ΚΦΔ ενσωματώθηκε στην ελληνική φορολογική νομοθεσία η Ευρωπαϊκή Σύμβαση Διαιτησίας και η Πρόταση Οδηγίας της Ε.Ε. COM (2016) 686 final, Action 14 BEPS. Επιπλέον, με τον Ν. 4714/2020 (ΦΕΚ Α΄ 148/31-07-2020) ενσωματώθηκαν οι Οδηγίες (ΕΕ) 2017/1852, 2018/822, 2020/876, 2016/1164, 2018/1910 και 2019/475, οι διατάξεις του οποίου περιλαμβάνουν τη δυνατότητα αναδρομικής ισχύος των αποφάσεων Προέγκρισης Μεθοδολογίας Ενδοομιλικής Τιμολόγησης, κατ' άρθρο 17 του Ν. 4714/2020 και 22 ΚΦΔ¹⁸, Μηχανισμούς Επίλυσης Φορολογικών Διαφορών στην Ε.Ε. (άρθρο 21 Ν. 4714/2020), την αυτόματη ανταλλαγή πληροφοριών στον τομέα της φορολογίας σχετικά με δηλωτέες διασυννοριακές ρυθμίσεις (άρθρο 49 επ. Ν. 4714/2020) και τους κανόνες φορολόγησης κατά την έξοδο- κανόνες υβριδικών ασυμφωνιών (άρθρο 58 και 59 Ν. 4714/2020, αντιστοίχως). Η ανάδειξη της σημασίας απώλειας σημαντικών εταιρικών φορολογικών εσόδων όχι μόνο για τις βιομηχανικές χώρες, αλλά και για τις αναδυόμενες οικονομίες και τις αναπτυσσόμενες χώρες, εξαιτίας του επιθετικού διεθνούς φορολογικού σχεδιασμού που έχει ως αποτέλεσμα την τεχνητή μετατόπιση των κερδών σε εδάφη όπου αυτά δεν υπόκεινται σε φορολογία ή υπόκεινται σε μειωμένη φορολογία, οδήγησε στην υιοθέτηση στο Παρίσι στις 24 Νοεμβρίου 2016 Πολυμερούς Σύμβασης για την εφαρμογή των μέτρων που σχετίζονται με τις φορολογικές συμφωνίες για την πρόληψη της διάβρωσης της φορολογικής βάσης και τη μετατόπιση των κερδών, η οποία κυρώθηκε με τον Ν. 4768/2021 (ΦΕΚ Α΄ 11/26-01-2021). Όπως πρόσφατα, κυρώθηκε και η Σύμβαση μεταξύ της Ελληνικής Δημοκρατίας και της Δημοκρατίας της Σιγκαπούρης για την εξάλειψη της διπλής φορολογίας και την αποφυγή της φοροδιαφυγής αναφορικά με φόρους εισοδήματος και κεφαλαίου με τον Ν. 4879/2022 (ΦΕΚ Α΄ 4/17-01-2022), αλλά και η νέα ΣΑΔΦ Ελλάδας- Γαλλίας με τον Ν. 4984/2022 (ΦΕΚ Α΄ 202/25-10-2022).

3. Το πεδίο της φορολογικής «μάχης» και τα αντικρουόμενα συμφέροντα

¹⁶Είναι χαρακτηριστικό ότι στην Αγγλία ο αντίστοιχος Γενικός Κανόνας κατά της Φοροαποφυγής μπορεί να τύχει επίκλησης μόνο από ανώτερο ιεραρχικά στέλεχος των ελεγκτικών αρχών και μάλιστα ύστερα από γνωμοδότηση ανεξάρτητου γνωμοδοτικού οργάνου. Το τελευταίο υπέχει τη νόμιμη υποχρέωση να εκδίδει σε ετήσια (και ανώνυμη φυσικά) βάση μια σύνοψη των βασικών αρχών, που απορρέουν από τις γνωμοδοτήσεις του, οι οποίες (αρχές) χρησιμοποιούνται προκειμένου να επικαιροποιηθούν οι διοικητικές οδηγίες εφαρμογής του. Αντίστοιχα, Γνωμοδοτική Επιτροπή προβλέπεται στο Γαλλικό και το Ισπανικό σύστημα.

¹⁷ Βλέπε Παράρτημα Ι

¹⁸Φωτόπουλος Ι., Κώδικας Φορολογικής Διαδικασίας, εκδόσεις Σάκκουλα, 2018, σελ. 537-559, όπου με το άρθρο 22 ΚΦΔ εισάγονται στο ελληνικό φορολογικό δίκαιο διατάξεις για τη σύναψη Συμφωνιών Προκαθορισμένων Τιμολογήσεων (Advanced Pricing Agreements). Οι εν λόγω συμφωνίες προβλέπονται ήδη και εφαρμόζονται σε δεκαέξι (16) κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης (Αυστρία, Βέλγιο, Γαλλία, Γερμανία, Δανία, Ιρλανδία, Ισπανία, Ιταλία, Κάτω-Χώρες, Ουγγαρία, Πολωνία, Πορτογαλία, Ρουμανία, Σλοβακία, Σουηδία και Τσεχία), αλλά και διεθνώς από τις ΗΠΑ, Ιαπωνία και Ρωσία (πρβλ. Τσουρουφλή Α., Η ενδοομιλική τιμολόγηση, Transfer Pricing, εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη, 2010 και ΠΟΛ. 1165/17-11-2016).

Η προσπάθεια των κρατών να διατηρήσουν τις εθνικές φορολογικές του βάσεις από τον κίνδυνο διάβρωσης που διατρέχουν λόγω του επιθετικού φορολογικού σχεδιασμού, βρίσκει αναχώματα στον διασυννοριακό χαρακτήρα πολλών δομών φορολογικού σχεδιασμού και στην αυξημένης e- κινητικότητας κεφαλαίων και προσώπων. Για τη βέλτιστη λειτουργία της εσωτερικής αγοράς αδήριτη κρίνεται η ανάγκη ενθάρρυνσης όλων των κρατών μελών να υιοθετήσουν την ίδια γενική προσέγγιση ως προς τον επιθετικό φορολογικό σχεδιασμό, προκειμένου να αποφευχθούν οι φορολογικές στρεβλώσεις. Παραδείγματα:

1) Στις ΣΑΔΦ¹⁹, τα κράτη αποφασίζουν να μη φορολογήσουν ορισμένα στοιχεία εισοδήματος. Κατά τη λήψη μία τέτοιας απόφασης, δεν λαμβάνουν απαραίτητως υπόψη εάν τα συγκεκριμένα εισοδήματα υπόκεινται σε φόρο βάσει του φορολογικού συστήματος άλλου συμβαλλομένου μέρους και, συνεπώς, εάν ελλοχεύει ο κίνδυνος της διπλής μη φορολόγησης.

2) Στις περιπτώσεις μονομερούς απαλλαγής στοιχείων εισοδήματος αλλοδαπής από κράτη μέλη, ανεξαρτήτως, εάν υπόκεινται τα ίδια στοιχεία σε φόρο στο κράτος προέλευσης του εισοδήματος²⁰.

Για τους ανωτέρω λόγους, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή συστήνει στα κράτη-μέλη να εγκρίνουν έναν κοινό γενικό κανόνα απαγόρευσης των καταχρήσεων, ώστε να αποφευχθεί η πολυπλοκότητα συνύπαρξης πολλών διαφορετικών κανόνων και να στερεοποιηθούν οι περιορισμοί που επιβάλλει η ενωσιακή νομοθεσία όσον αφορά τους κανόνες απαγόρευσης των καταχρήσεων. Η προτεινόμενη ρήτρα αποφυγής της διπλής φορολόγησης μπορεί να διατυπωθεί ως εξής: «Εφόσον η παρούσα σύμβαση προβλέπει ότι στοιχείο εισοδήματος φορολογείται μόνον σε ένα από τα συμβαλλόμενα κράτη ή ότι μπορεί να φορολογείται σε ένα από τα συμβαλλόμενα κράτη, θα αποκλείεται η

¹⁹ Δεκέμβριος 2015: η Δανία εισήγαγε στην έννομη τάξη της διάταξη, σύμφωνα με την οποία η προστασία που προσφέρουν τόσο οι ΣΑΔΦ που έχει υπογράψει με τρίτα κράτη, όσο και οι ενωσιακές οδηγίες άμεσης φορολογίας (Μητρικής - Θυγατρικής, Τόκων - Δικαιωμάτων και Συγχωνεύσεων) θα είναι διαθέσιμη, εφόσον ο βασικός σκοπός της συναλλαγής δεν είναι το φορολογικό πλεονέκτημα.

²⁰ Πρβλ. Πουλάκο Χ., Επιθετικός Φορολογικός Σχεδιασμός (άρθ. 38 ΚΦΔ) και ακατάλληλη φορολογική νομοθέτηση, ΕφΔΔ 5/2014, ο οποίος χαρακτηρίζει τον όρο “aggressive tax planning” περισσότερο πολεμοχαρή παρά προσδιοριστικό του περιεχομένου, ενώ στηλιτεύει την απόδοση της Σύστασης στην ελληνική γλώσσα, στο πλαίσιο της οποίας διαπιστώνει μία πληθώρα μεταβολών, όπως η αντικατάσταση ενεστώτος χρόνου σε παρελθοντικό, τη «νόμιμη» πρακτική από τη «θεμιτή», τις «κατασκευές» από τις «δομές», ενώ μάλλον αδόκιμα μεταφράζονται επίσης από την αγγλική και τη γαλλική γλώσσα φράσεις που δεν είναι εύκολο να κατανοήσει ο αποδίδων, όπως «... τα φορολογητέα κέρδη να μετατοπίζονται σε κράτη...» [ενν.: η μεταφορά κερδών], «αυστηρά νομικών ρυθμίσεων» αντί «υπό στενή έννοια νομίμων» ή «απολύτως νομίμων» ή «καθ’ ολοκληρία νομίμων ρυθμίσεων». Ο ορισμός της έννοιας του επιθετικού φορολογικού σχεδιασμού (aggressive tax planning, planification fiscale aggressive, Aggressive Steuerplanung) συνίσταται σε «...σάκις τεχνητές συναλλαγές ή (σ.σ.: τεχνητές) κατασκευές ή οι διαφορές μεταξύ φορολογικών συστημάτων χρησιμοποιούνται κατά τρόπο, ο οποίος οδηγεί στην υπονόμηση των φορολογικών διατάξεων των κρατών- μελών και στην απώλεια ακόμη περισσότερο φορολογικών εσόδων για το δημόσιο ταμείο». Στη Γαλλική: «Les pays du monde entier ont toujours considéré la planification fiscale comme une pratique légitime. Mais, au fil du temps, les structures de planification fiscale sont devenues de plus en plus sophistiquées. Elles s’étendent sur plusieurs juridictions et, dans les faits, se traduisent par un transfert des bénéficiaires imposables vers des États appliquant des régimes fiscaux favorables. Une des principales caractéristiques des pratiques en cause est qu’elles permettent de réduire les obligations fiscales au moyen de dispositions tout à fait légales qui vont néanmoins à l’encontre de l’esprit de la législation».

φορολόγηση του εν λόγω στοιχείου από το άλλο συμβαλλόμενο κράτος μόνον εφόσον το στοιχείο αυτό υπόκειται στον φόρο στο πρώτο συμβαλλόμενο κράτος». Περαιτέρω, τα κράτη μέλη θα πρέπει δια των νομοθετικών οργάνων τους να είναι προσεκτικά κατά τη θέσπιση κανόνων που προβλέπουν φοροαπαλλαγές όσον αφορά δεδομένο στοιχείο εισοδήματος, η προέλευση του οποίου ανάγεται σε άλλη δικαιοδοσία και βάσει της οποίας το εν λόγω στοιχείο δεν υπόκειται σε φόρο, ακριβώς προκειμένου να φορολογηθεί²¹. Ο Έλληνας φορολογικός νομοθέτης υιοθέτησε τον Γενικό Κανόνα Απαγόρευσης Καταχρήσεων με το άρθρο 38 ΚΦΔ²², σύμφωνα με τον οποίο η Φορολογική Διοίκηση καλείται να εξετάσει για τον καθορισμό του τεχνητού ή μη χαρακτήρα μίας διευθέτησης -ενδεικτικά- ορισμένες από τη διάταξη του νόμου καταστάσεις²³. Όταν η φορολογική διοίκηση κρίνει ότι οι διευθετήσεις ή σειρά διευθετήσεων είναι μη γνήσιες, τότε η φορολογική υποχρέωση, συμπεριλαμβανομένων των σχετικών κυρώσεων, υπολογίζεται βάσει των διατάξεων που θα τύγχαναν εφαρμογής, εάν απουσίαζε η εν λόγω διευθέτηση²⁴.

Την προηγούμενη δεκαετία έλαβαν το φως της δημοσιότητας και της δικαιοσύνης περισσότερα φαινόμενα καταχρηστικής φοροαποφυγής και φοροδιαφυγής στον τραπεζικό τομέα²⁵. Για παράδειγμα, η Ελβετική Τράπεζα UBS κατηγορήθηκε για τεχνική υποστήριξη σε Αμερικανούς πελάτες της, ούτως ώστε οι τελευταίοι να αποκρύψουν 20 δισεκατομμύρια δολάρια στο εξωτερικό. Ακολούθως, στη Γερμανία και τη Γαλλία διεξάγονται παρόμοιες έρευνες. Το 2015 εμφανίστηκε το σκάνδαλο της HSBC, για την οποία υπήρχαν σοβαρές υπόνοιες φοροδιαφυγής και ξεπλύματος χρήματος. Οι συναλλαγές των διεθνών τραπεζών σε φορολογικούς παραδείσους αποκαλύφθηκαν το 2016 με τα Panama Papers. Η διαρροή πληροφοριών έδειξε πως οι

²¹Ένα στοιχείο εισοδήματος πρέπει να θεωρείται ότι υπόκειται στον φόρο όταν αντιμετωπίζεται ως φορολογητέο από την οικεία δικαιοδοσία και δεν απαλλάσσεται από τον φόρο ούτε τυγχάνει πλήρως πίστωσης φόρου η φορολόγηση με μηδενικό συντελεστή.

²²Άρθρο 22 ΚΦΔ αναφορικά με την προέγκριση μεθοδολογία ενδοομιλικής τιμολόγησης, βλ. υποσημείωση 17.

²³Η Σύσταση της Επιτροπής της 6^{ης} Δεκεμβρίου 2012 σχετικά με τον επιθετικό φορολογικό σχεδιασμό (2012/772/ΕΕ) απαριθμεί τις ίδιες έξι (6) εξεταζόμενες καταστάσεις στην παρ. 4.4. Ο στόχος μιας ρύθμισης ή σειράς ρυθμίσεων συνίσταται στην αποφυγή της φορολόγησης, εφόσον, ανεξαρτήτως από τυχόν υποκειμενικές προθέσεις του υποκείμενου στο φόρο, αντίκειται στο αντικείμενο, στο πνεύμα και στον σκοπό των φορολογικών διατάξεων που θα ίσχυαν σε άλλη περίπτωση. Ένας δεδομένος στόχος πρέπει να θεωρείται ουσιαστικός, εφόσον οποιοσδήποτε άλλος στόχος που αποδίδεται ή θα μπορούσε να αποδοθεί στη ρύθμιση ή στη σειρά ρυθμίσεων φαίνεται το πολύ, αμελητέος, εάν κανείς λάβει υπόψιν τις πραγματικές περιστάσεις της υπόθεσης. Για να καθοριστεί το φορολογικό πλεονέκτημα, η Φορολογική Διοίκηση καλείται να συγκρίνει το ύψος του οφειλόμενου φόρου από έναν υποκείμενο στο φόρο λαμβάνοντας υπόψη τις εν λόγω διευθετήσεις, με το ποσό που θα όφειλε ο ίδιος υποκείμενος στο φόρο υπό τις ίδιες συνθήκες, εάν απουσίαζαν οι εν λόγω διευθετήσεις, συνεξεταζόμενων των ακόλουθων περιπτώσεων: α) δεν περιλαμβάνεται κάποιο ποσό στη φορολογική βάση· β) ο φορολογούμενος δικαιούται έκπτωση από τον φόρο· γ) καταχωρίζεται ζημία για φορολογικούς σκοπούς· δ) δεν οφείλεται παρακράτηση φόρου· ε) αντισταθμίζεται ο φόρος αλλοδαπής.

²⁴Σύμφωνα με την αιτιολογική έκθεση, εισάγεται για πρώτη φορά στο ελληνικό φορολογικό δίκαιο ο γενικός κανόνας κατά της φοροδιαφυγής και της φοροαποφυγής με καταχρηστική χρήση της νομοθεσίας, προκειμένου να μην καταλύεται από τους φορολογούμενους το πνεύμα της φορολογικής νομοθεσίας.

²⁵Fuest, C., Hugger, F., & Neumeier, F. (2022). Corporate profit shifting and the role of tax havens: Evidence from German country-by-country reporting data. *Journal of Economic Behavior & Organization*, 194, 454-477, Garcia-Bernardo, J., & Janský, P. (2022). Profit shifting of multinational corporations worldwide. *arXiv preprint arXiv:2201.08444*, Janský, P. (2020). European banks and tax havens: evidence from country-by-country reporting. *Applied Economics*, 52(54), 5967-5985.

τράπεζες διαδραμάτισαν κυριαρχικό ρόλο στην εγκατάσταση μπροστινών εταιρειών, ιδρυμάτων και καταπιστευμάτων, με σκοπό τη διευκόλυνση της φοροδιαφυγής και του ξεπλύματος, επ' ωφελεία των πελατών τους. Ωστόσο, η έρευνα δεν επικεντρώθηκε στην ίδια τη μεταφορά κερδών των τραπεζών, αλλά στους πελάτες τους, ίσως εξαιτίας του ιδιαίτερου επιχειρηματικού μοντέλου που ακολουθούν οι τράπεζες. Σ' ένα παγκοσμιοποιημένο περιβάλλον, οι ευκαιρίες μεταφοράς κερδών είναι περισσότερες, εξαιτίας της διαφορετικών φορολογικών συντελεστών μεταξύ των κρατών. Για παράδειγμα, οι ΗΠΑ μείωσαν τον φορολογικό συντελεστή από 35 % σε 21 % το 2018, προφανώς για τη διατήρηση της ελκυστικότητας στην αναδειχθείσα προβληματική της μεταφοράς κερδών. Σε αυτό το σημείο θα πρέπει να θυμόμαστε ότι οι τράπεζες μπορεί να είναι το ίδιο πρόθυμες, όπως άλλες πολυεθνικές εταιρείες, να εκμεταλλευτούν ευνοϊκά φορολογικά καθεστώτα στο πλαίσιο του φορολογικού τους σχεδιασμού. Τα πιστωτικά ιδρύματα στην Ελλάδα, εφόσον έχουν ενταχθεί και για τα φορολογικά έτη που υπάγονται στις ειδικές διατάξεις του άρθρου 27 Α ΚΦΕ, φορολογούνται με συντελεστή 29 %. Σύμφωνα με τους επίσημους πίνακες του ΟΟΣΑ²⁶, ο μέσος πραγματικός φορολογικός συντελεστής των Τραπεζών για την Ελλάδα κατά τα έτη 2014-2020 ήταν 26 %²⁷, ενώ ο ΟΟΣΑ παρουσιάζει τον πραγματικό φορολογικό συντελεστή για τις Τράπεζες στην Ελλάδα με τις εξής σημαντικές ανά έτος αποκλίσεις: 15,3 % το 2014, 3,6 % το 2015, 18,9 % το 2016, 26,0 % το 2017, 41,6 % το 2018, 3,6 % το 2019, 28,1 % το 2020. Ο πραγματικός φορολογικός συντελεστής 3,6 % αντιστοιχεί στον φορολογικό συντελεστή των Νήσων Φώκλαντ 3,6 % σταθερός τα έτη 2014-2020, όπως και στα Φίτζι 3,6 % (2018, 2019), ενώ για παράδειγμα στην Ισπανία ο πραγματικός φορολογικός συντελεστής (Effective Tax Rate) κατά τα έτη 2015-2020 στις Τράπεζες κυμαίνεται από 15,3 % έως 22,8 %, στη Γερμανία από 19,4 % έως 33,1 %, αλλά και στην Τσεχία από 16,7 % έως 24,5 %. Η εκπλήρωση των δημοσιονομικών στόχων των κρατών συνδέεται με τους ετήσιους φορολογικούς συντελεστές των Τραπεζών, οι οποίοι για τις Συστημικά Σημαντικές Τράπεζες διαμορφώθηκαν για το 2020 ως εξής: Banco Santander 28 %, Barclays 8 %, Bayern LB 7 %, BNP Paribas 24 %, Deutsche Bank 23 %, HSBC 17 %, ING 34 %, Lloyds Banking Group 34 %, Monte dei Paschi 19 % και Société Générale 22 %. Παράλληλα, τα στοιχεία του ΟΟΣΑ δείχνουν την οικονομική παρουσία στην Ελλάδα των: BNP Paribas, Crédit Agricole, Société Générale, Deutsche Bank, HSBC, RBS, με περισσότερο ενδιαφέρον να παρουσιάζουν οι HSBC και RBS του Ηνωμένου Βασιλείου (2015 και 2020), όπου η πρώτη αναφερθείσα HSBC (2020) έδειξε ένα καθαρό τραπεζικό εισόδημα 49,1008 με καθαρά κέρδη προ φόρων -23,6736, εταιρικό φόρο 5,2608 και προσωπικό 340 υπαλλήλους (CbCR Data), ενώ η RBS σε αντίστοιχα ακριβή νούμερα (2014) καθαρό τραπεζικό εισόδημα 27,54545455 με καθαρά κέρδη προ φόρων -135,9310345, εταιρικό φόρο 0 και προσωπικό 61 υπαλλήλους (CbCR Data). Ο υψηλός φορολογικός συντελεστής και

²⁶Data CbCR Bank 2014-2020, OECD.

²⁷Ενδεικτικά, ο μέσος πραγματικός φορολογικός συντελεστής των Τραπεζών είναι: Αλβανία 16 %, Αυστρία 13 %, Βέλγιο 16 %, Βουλγαρία 9 %, Ελβετία 22 %, Τσεχία 19 %, Γερμανία 22 %, Δανία 18 %, Αλγερία 32 %, Ισπανία 21 %, Φίτζι 8 %, Φώκλαντ 8 %, Γαλλία 26 %, Η.Β. 17 %, Ελλάδα 26 %, Ιταλία 19 %, Λουξεμβούργο 15 %, Ολλανδία 24 %, Πορτογαλία 17 %. Η Ελλάδα εμφανίζει έναν από τους υψηλότερους ετήσιους πραγματικούς φορολογικούς συντελεστές στην Ε.Ε. με ποσοστό 26 %, αναλογιζομένου του οικονομικού της μεγέθους. Ηλεκτρονικά διαθέσιμα σε: <https://data.oecd.org/tax/tax-on-corporate-profits.htm#indicator-chart>, <https://data.oecd.org/greece.htm> https://www.eba.europa.eu/search?search_api_views_fulltext=Greece, τελευταία πρόσβαση 08-03-2023.

η απουσία διασφάλισης της βεβαιότητας επενδύσεων απωθούν την εγκατάσταση αλλοδαπών πιστωτικών ιδρυμάτων στην Ελλάδα.

4. Ο πολύτιμος λίθος των δεδομένων υπέρ των ελέγχων της Φορολογικής Διοίκησης

Η διάβρωση της φορολογικής βάσης δια της μεταφοράς κερδών σε χώρες με ελάχιστους ή μηδενικούς φορολογικούς συντελεστές είναι ένα μείζον πρόβλημα που προκαλεί πλήθος συνεπειών στις κυβερνήσεις, για παράδειγμα τη μείωση των κυβερνητικών εξόδων, ελλείμματα στον προϋπολογισμό και νέους άμεσους ή έμμεσους φόρους για την εξισορρόπηση των απωλειών από την απώλεια των εταιρικών φορολογικών εσόδων. Η ποσοτικοποίηση του μεγέθους της μεταφοράς κερδών μπορεί να φανερώσει τα έσοδα που «διαφεύγουν» του οικείου φορολογικού συστήματος, αλλά και να κατηγοριοποιήσει τις χώρες μεταξύ εκείνων που επωφελούνται και εκείνων που πλήττονται από τις απώλειες. Οι διμερείς ή πολυμερείς συμφωνίες των χωρών που πλήττονται θα πρέπει κατεξοχήν να στοχεύουν στις χώρες με ελάχιστο ή μηδενικό φορολογικό συντελεστή και ηθελημένα ή μη νομικά κενά στη φορολογική νομοθεσία. Σκοπός είναι η διαφάνεια της μεταφοράς κερδών μεταξύ των κρατών, η οποία θα οδηγήσει και σε ανεύρεση των νομικών κενών, ασαφειών ή αοριστιών που επιτρέπουν τη διάβρωση της φορολογικής βάσης και τη μετατόπιση των κερδών. Οι μεγάλες πολυεθνικές εταιρείες του χρηματοοικονομικού τομέα θα πρέπει επίσης να κατηγοριοποιηθούν επί τη βάση της φορολογικής τους πολιτικής σε περισσότερο επιθετικές, επιθετικές, αμυντικές, περισσότερο αμυντικές. Η πρόσβαση στα δεδομένα μπορεί να αποτελεί σχετικά νεοπαγές στοιχείο που συνεκτιμάται από τη νομολογία, αλλά για το φορολογικό δίκαιο τα δεδομένα πάντοτε κατείχαν την ύψιστη αξία στον προσδιορισμό της φορολογητέας ύλης. Πολλοί ερευνητές χρησιμοποίησαν τα μικρο-δεδομένα της Orbis²⁸. Ωστόσο, τα δεδομένα αυτά έχουν περιορισμένη αξία, καθώς δεν καταγράφονται όλα τα κέρδη (κυρίως των φορολογικών παραδείσων). Τα δεδομένα, όμως, των τραπεζών είναι περισσότερο αξιόπιστα από το 2014 και εντεύθεν, εξαιτίας της υποχρέωσης εκπόνησης ετήσιας Έκθεσης Δραστηριοτήτων σε κάθε Χώρα που λειτουργούν σύμφωνα με την Οδηγία (ΕΕ) 2013/36 (CbC Report). Σύμφωνα με τα δεδομένα του Ταμείου Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας, το οποίο λειτουργεί με τον ιδρυτικό Ν. 3864/2010 (άρθρο 10 παρ. 2), το ΤΧΣ κατέχει ποσοστό συμμετοχής²⁹ στις εξής Τράπεζες: Eurobank 1,40 % (52.080.673 κοινές μετοχές, οι οποίες είναι εισηγμένες στο Χ.Α.), Alpha bank 9 % (211.138.299 κοινές μετοχές, οι οποίες είναι εισηγμένες στο Χ.Α.), Εθνική Τράπεζα 40,39 %, Τράπεζα Πειραιώς 27 % (337.599.150 κοινές μετοχές, οι οποίες είναι εισηγμένες στο Χ.Α.), Attica Bank 62,93 % (770.360.059 κοινές μετοχές, οι οποίες είναι εισηγμένες στο Χ.Α.), το Τ.Μ.Ε.Δ.Ε. 14,7 %, ΕΦΚΑ 10,3 %, οι λοιποί μέτοχοι κατέχουν ποσοστό 6,8 % επί του μετοχικού

²⁸Ηλεκτρονικά διαθέσιμα στοιχεία σε: <https://www.bvdinfo.com/en-gb/blog/data-management/global-innovation-index-gii-powered-by-orbis-indicators>, τελευταία πρόσβαση 08-03-2023.

²⁹Το ταμείο εκπροσωπείται με ένα μέλος στο Δ.Σ. του πιστωτικού ιδρύματος, στο οποίο έχει παρασχεθεί κεφαλαιακή ενίσχυση. Οι εκπρόσωποι του Ταμείου είναι μη-εκτελεστικά μέλη του Δ.Σ. κάθε Τράπεζας, διορίζονται με απόφαση του Γενικού Συμβουλίου του Ταμείου και εξασκούν τα δικαιώματα ψήφου στο Δ.Σ. και τις Επιτροπές του, εκ μέρους του Ταμείου.

κεφαλαίου της Τράπεζας)³⁰. Η Attica Bank ολοκλήρωσε τον Οκτώβρη 2021 τη μετατροπή των παραστατικών τίτλων κτήσης κοινών μετοχών (warrants) υπέρ του Ελληνικού Δημοσίου σε κοινές μετοχές στο πλαίσιο ενεργοποίησης διατάξεων του άρθρου 27 Α ΚΦΕ (DTC) της αναβαλλόμενης φορολογικής απαίτησης. Τα δεδομένα που διαχειριζόμαστε αφορούν σε πενήντα ένα (51) Ευρωπαϊκούς Τραπεζικούς Ομίλους μεταξύ των ετών 2014-2020, συμπεριλαμβανομένων ορισμένων τραπεζών τρίτων χωρών που λειτουργούν στην Ε.Ε, αλλά και τα δεδομένα των ετήσιων εκθέσεων 2021 των ακόλουθων Τραπεζών: Τράπεζα Πειραιώς, Eurobank, Συνεταιριστικής Τράπεζας Χανίων, Συνεταιριστικής Τράπεζας Θεσσαλίας και της Συνεταιριστικής Τράπεζας Κεντρικής Μακεδονίας. Σύμφωνα με τα στοιχεία της έρευνας, το 2020 η Alpha Bank διατηρούσε 10 θυγατρικές εταιρείες και η Εθνική Τράπεζα της Ελλάδος 9 θυγατρικές εταιρείες³¹, η δυνατότητα μεταφοράς κερδών στις οποίες πρέπει να ελέγχεται εντός των προβλεπόμενων από τον νόμο ορίων από τη Φορολογική Διοίκηση.

5. Η προτεινόμενη μέθοδος υπολογισμού της μετατόπισης των κερδών

Το Ευρωπαϊκό Παρατηρητήριο για τη Φορολογία προτείνει την εφαρμογή της μεθόδου της φορολογικής διαφοράς για τον υπολογισμό της μεταφοράς κερδών. Αυτή η μέθοδος χρησιμοποιείται κατεξοχήν από τη θεωρία³² και αποτελείται από την εκτίμηση της φορολογικής ελαστικότητας των κερδών. Η ελαστικότητα αναφέρεται στην αύξηση ή μείωση των φορολογικών εσόδων ως συνέπεια της μεταβολής του φορολογικού συντελεστή ενός κράτους. Για παράδειγμα, η διερεύνηση της αύξησης των φορολογικών εσόδων, σε περίπτωση που η κυβέρνηση αποφασίσει να μειώσει τον εταιρικό φορολογικό συντελεστή από 30 % σε 25 %, υποδεικνύει μία φορολογική ελαστικότητα. Η ελαστικότητα μπορεί να συμβάλει τα μέγιστα στον υπολογισμό του πραγματικού κέρδους σε κάθε χώρα, όπου η τράπεζα δραστηριοποιείται, εξαφανίζοντας τη φορολογική διαφορά μεταξύ της τρίτης χώρας και της μητρικής χώρας της τράπεζας. Από τα στοιχεία προκύπτει ότι στον φορολογικό σχεδιασμό και στη μεταφορά κερδών των ευρωπαϊκών τραπεζών υπολογίζεται ένα ποσοστό 5 % των κερδών να καταχωρούνται στο εξωτερικό³³. Οι φορολογικές απώλειες για τα κράτη υπολογίζονται σε 5 % των συνολικών φορολογικών εσόδων από τις τράπεζες. Ισχύουν, όμως, τα ίδια για τις ελληνικές τράπεζες;

Σύμφωνα με το μοντέλο που προκρίνει το Ευρωπαϊκό Παρατηρητήριο για τη Φορολογία, τα κέρδη μπορούν να εκφραστούν ως άθροισμα των πραγματικών κερδών και των κερδών που μεταφέρονται στην περιοχή δικαιοδοσίας, αφαιρουμένου του κόστους μεταφοράς τους. Προκειμένου να εκτιμηθεί η μετατόπιση των κερδών, οι συγγραφείς υπολογίζουν το επίπεδο των πραγματικών κερδών χρησιμοποιώντας τις

³⁰Τα στοιχεία ελήφθησαν από την επίσημη ιστοσελίδα του ΤΧΣ www.hfsf.gr (τελευταία πρόσβαση 01.03.2023). Η λίστα 2021 των Παγκοσμίως Συστημικά Σημαντικών Τραπεζών (G-SIBs) αντλήθηκε από: <https://www.fsb.org/wp-content/uploads/P231121.pdf>, τελευταία πρόσβαση 09-03-2023.

³¹ Βλ. Παράρτημα ΙΙ

³²Hines Jr, J. R. (1996). Tax policy and the activities of multinational corporations. NBER Working Paper No. 5589 (pp. 401-445), Huizinga, H., and Laeven, L. (2008). International profit shifting within multinationals: A multi-country perspective. *Journal of Public Economics*, 92(5-6), 1164-1182, Fatica, S., & Gregori, W. D. (2020). How much profit shifting do European banks do? *Economic Modelling*, 90, 536-551.

³³Murphy, R. (2016). Country-by-country reporting. *Global Tax Fairness*. *Global Tax Fairness*, 96-112, Merz, J., and Overesch, M. (2016). Profit shifting and tax response of multinational banks. *Journal of Banking and Finance*, 68, 57-68.

εκτιμώμενες φορολογικές ελαστικότητες, προκειμένου να αποκομίσουν κέρδη χωρίς την επίδραση των φόρων. Μόλις καθοριστεί το επίπεδο των πραγματικών κερδών, θα είναι δυνατή η αξιολόγηση της μετατόπισης κερδών. Οι περισσότεροι οικονομολόγοι χρησιμοποιούν μια έμμεση μέθοδο που βασίζεται στις φορολογικές διαφορές μεταξύ των χωρών. Ως εκ τούτου, η ανάλυση συνίσταται σε παλινδρομήσεις που συνδέουν τα κέρδη των θυγατρικών με φορολογικούς συντελεστές που χρησιμεύουν για την επίτευξη φορολογικής ημι-ελαστικότητας των κερδών των θυγατρικών. Μια αρνητική σχέση μεταξύ των κερδών και του επιπέδου φορολογίας σε μια χώρα θα υποδήλωνε τη μετατόπιση των κερδών.

Η βασική προτεινόμενη εξίσωση³⁴ έχει ως εξής:

$$\text{Log}(\pi_{ikt}) = \beta_0 + \beta_1 \text{Tax}_{it} + \beta_2 \text{Firm}_{kt} + \beta_4 \text{Country}_{it} + \varphi_i + \gamma_k + \theta_t + e_{ikt}$$

$\text{Log}(\pi_{ikt})$ είναι τα ετήσια κέρδη προ φόρων τράπεζας σε δικαιοδοσία με θυγατρική.

Firm_{kt} είναι ο ετήσιος αριθμός υπαλλήλων σε κάθε δικαιοδοσία και το συνολικό ενεργητικό έτους

Country_{it} περιλαμβάνει το ΑΕΠ, το κατά κεφαλή εισόδημα ως ποσοστό του ΑΕΠ, την απόσταση μεταξύ Μητρικής και Θυγατρικών Εταιρειών και έναν ενδείκτη Worldwide Governance Indicator της Παγκόσμιας Τράπεζας (World Bank).

Η εξίσωση περιλαμβάνει τις συνέπειες (φ_i) στη διαφορά χρόνου μεταξύ δικαιοδοσιών, τις εικονικότητες των ομίλων για τον υπολογισμό της διάρθρωσης των τραπεζών ετησίως (γ_k) και τις ετήσιες εικονικότητες (θ_t).

Tax_{it} αντανακλά το επίπεδο φορολογίας σε κάθε χώρα **δια της μεταβλητότητας των επιτοκίων**

Το σύνολο δεδομένων σε αυτή τη μελέτη βασίζεται σε διαφορετικές πηγές, με κυριότερη τα στοιχεία εκθέσεων ανά χώρα (CbCR). Η υποβολή εκθέσεων ανά χώρα ξεκίνησε σχετικά πρόσφατα το 2014, σύμφωνα με το άρθρο 89 της Οδηγίας 2013/36/ΕΕ³⁵. Οι τράπεζες που δραστηριοποιούνται στην Ευρωπαϊκή Ένωση είναι

³⁴Baraké, M., Chouc P.E., Neef, T., Zucman, G. (2022). Revenue Effects of the Global Minimum Tax Under Pillar Two. *Intertax*, 50(10), Fuest, C., Hugger, F., & Neumeier, F. (2022). Corporate profit shifting and the role of tax havens: Evidence from German country-by-country reporting data. *Journal of Economic Behavior & Organization*, 194, 454-477. Garcia-Bernardo, J., & Janský, P. (2022). Profit shifting of multinational corporations worldwide, Garcia-Bernardo, J., & Janský, P. (2022). Profit shifting of multinational corporations worldwide, Janský, P. (2020). European banks and tax havens: evidence from country-by-country reporting. *Applied Economics*, 52(54), 5967-5985.

³⁵Από την 1^η Ιανουαρίου 2015, τα κράτη μέλη ζητούν από κάθε ίδρυμα να δημοσιοποιεί ετησίως, εξειδικεύοντας ανά κράτος μέλος και τρίτη χώρα στις οποίες διαθέτει έδρα, τις ακόλουθες πληροφορίες: α) επωνυμία ή επωνυμίες, φύση δραστηριοτήτων και γεωγραφική θέση, β) κύκλο εργασιών, γ) αριθμό μισθωτών σε ισοδύναμα πλήρους απασχόλησης, δ) αποτελέσματα προ φόρων, ε) φόροι επί των αποτελεσμάτων, στ) εισπραττόμενες δημόσιες επιδοτήσεις. Τα κράτη μέλη ζητούν, παρά την προβλεπόμενη ημερομηνία της 1^{ης} Ιανουαρίου 2015, από τα ιδρύματα να δημοσιοποιούν τις ανωτέρω πληροφορίες α), β) και γ) για πρώτη φορά την 1^η Ιουλίου 2014.

υποχρεωμένες να δημοσιοποιούν ετησίως για κάθε χώρα στην οποία έχουν εγκατάσταση, τα ακόλουθα στοιχεία: κύκλος εργασιών (καθαρό τραπεζικό εισόδημα), αριθμός εργαζομένων (σε βάση πλήρους απασχόλησης), κέρδη ή ζημιές προ φόρων, φόρος επί των αποτελεσμάτων και δημόσιες επιδοτήσεις που έλαβαν. Συνέλεξα τα στοιχεία της υποβολής εκθέσεων ανά χώρα από τις ετήσιες εκθέσεις των τραπεζών για το έτος 2021. Παράλληλα, η εμπειρική ανάλυση του Παρατηρητηρίου περιλαμβάνει και τις τριάντα επτά (37) μεγαλύτερες και συστημικά σημαντικές διεθνείς τράπεζες³⁶, με έδρα την Ευρώπη. Η Ευρωπαϊκή Αρχή Τραπεζών (EAT) δημοσιεύει κάθε χρόνο κατάλογο των συστημικών τραπεζών. Συμπεριλαμβάνω τις μεγαλύτερες ευρωπαϊκές τράπεζες που έχουν καταχωριστεί ως συστημικές από την EAT και δραστηριοποιούνται σε περισσότερες από ενενήντα δικαιοδοσίας παγκοσμίως, των χωρών: Αυστρίας, Βελγίου, Δανίας, Φινλανδίας, Γερμανίας, Ιταλίας, Ολλανδίας, Ισπανίας, Σουηδίας και Η.Β. Το δείγμα περιλαμβάνει δεκατέσσερις (14) ευρωπαϊκές μη συστημικές τράπεζες που εδρεύουν σε δέκα (10) ευρωπαϊκές χώρες (τουτέστιν, Αυστρία, Βουλγαρία, Λουξεμβούργο, Κύπρος, Βέλγιο, Δανία, Φινλανδία, Ελλάδα, Ουγγαρία και Ιρλανδία). Σύμφωνα με την έρευνα διαπιστώθηκε ότι το 25% των χωρών όπου εγκαθίστανται οι ευρωπαϊκές τράπεζες είναι χώρες φορολογικών παραδείσων. Μεταξύ των δέκα κορυφαίων χωρών με τα υψηλότερα ξένα κέρδη, μπορούμε να βρούμε τρεις φορολογικούς παραδείσους: το Χονγκ Κονγκ, το Λουξεμβούργο και το Βέλγιο. Οι ΗΠΑ και το Ηνωμένο Βασίλειο βρίσκονται επίσης στις κορυφαίες χώρες με ξένα κέρδη. Μάλιστα, θεωρούνται πιθανοί φορολογικοί παράδεισοι σύμφωνα, με το Δίκτυο Φορολογικής Δικαιοσύνης (Tax Justice Network). Κατά μέσο όρο, περίπου το 60% των κερδών των ευρωπαϊκών τραπεζών βρίσκονται στο εξωτερικό, ενώ το 40% παραμένει στην εγχώρια αγορά. Τα κέρδη στους φορολογικούς παραδείσους είναι περίπου 16%. Τα στοιχεία για την υποβολή εκθέσεων ανά χώρα προέρχονται είτε από την ετήσια έκθεση της τράπεζας είτε από χωριστή έκθεση που υποβάλλεται από την τράπεζα στο πλαίσιο των «κεφαλαιακών απαιτήσεων» ή της «υποβολής εκθέσεων ανά χώρα». Για κάθε τράπεζα και για κάθε έτος, πρέπει να βρεθεί η έκθεση και να ανακτηθούν οι ακόλουθες μεταβλητές: καθαρό τραπεζικό εισόδημα, κέρδη προ φόρων, καταβληθέντες φόροι και αριθμός προσωπικού πλήρους απασχόλησης. Ορισμένες τράπεζες αναφέρουν τους επιχειρηματικούς τομείς των δραστηριοτήτων τους, ενώ άλλες όχι. Ένας περιορισμένος αριθμός τραπεζών αναφέρει τα περιουσιακά στοιχεία ανά χώρα. Για τους καταβληθέντες φόρους, ορισμένες τράπεζες αναφέρουν τους συνολικούς φόρους που καταβλήθηκαν, τους τρέχοντες φόρους που καταβλήθηκαν και τους αναβαλλόμενους φόρους. Οι τρέχοντες φόροι που καταβάλλονται χρησιμοποιούνται στη μελέτη, ενώ το ΑΕΠ προέρχεται από την Παγκόσμια Τράπεζα και το κατά κεφαλήν ΑΕΠ εντοπίζεται στο World Factbook της CIA³⁷. Για τον νόμιμο

³⁶Η λίστα των Παγκοσμίως Συστημικά Σημαντικών Τραπεζών περιλαμβάνει τις εξής Τράπεζες: 1. JP Morgan Chase 2. BNP Paribas, Citigroup, HSBC 3. Bank of America, Bank of China, Barclays, China Construction Bank, Deutsche Bank, Goldman Sachs, Industrial and Commercial Bank of China, Mitsubishi UFJ FG, 4. Agricultural Bank of China, Bank of New York Mellon, Credit Suisse, Groupe BPCE, Groupe Crédit Agricole, ING Bank, Mizuho FG, Morgan Stanley, Royal Bank of Canada, Santander, Société Générale, Standard Chartered, State Street, Sumitomo, Mitsui FG, Toronto Dominion, UBS, UniCredit, Wells Fargo.

³⁷Βλ. πληροφορίες σε : <https://www.cia.gov/the-world-factbook/countries/greece/>, όπου αναφέρεται ως πραγματικό ΑΕΠ 314,427 δισεκατομμύρια δολάρια (2021), με αύξηση 8,43 % (2021) και κατά κεφαλήν εισόδημα 29,500 δολάρια (2021).

φορολογικό συντελεστή χρησιμοποιείται η βάση δεδομένων της KPMG³⁸ για τον εταιρικό φορολογικό συντελεστή. Ο πραγματικός φορολογικός συντελεστής (ETR) υπολογίζεται χρησιμοποιώντας τα στοιχεία των Εκθέσεων Ανά Χώρα (CbCR). Η Τράπεζα Πειραιώς έχει 366 εργαζομένους σε θυγατρικές εξωτερικού εκ των 9.292 εργαζομένων που απασχολούσε το 2021, τα σύνολο των καθαρών εσόδων ανέρχεται σε 2,526 δισεκατομμύρια ευρώ στις 31/12/2021, τα αποτελέσματα προ φόρων ανέρχονται σε 2,691 δισεκατομμύρια ευρώ εκ των οποίων ο φόρος εισοδήματος που καταβάλλει είναι 316 εκατομμύρια ευρώ (τα αποτελέσματα προ φόρων του έτους 2020 ανέρχονταν σε 534 εκατομμύρια ευρώ, με φόρο εισοδήματος 127 εκατομμύρια ευρώ) και το καθαρό αποτέλεσμά της σε 3,007 δισεκατομμύρια ευρώ. Τα καθαρά κέρδη μετά φόρων της Eurobank κατά το έτος 2020 ανέρχονται σε 328 εκατομμύρια ευρώ, ενώ το 2020 δήλωσε στο ίδιο πεδίο -1,215 δισεκατομμύρια ευρώ (καθαρά κέρδη μετά φόρων), ο φόρος εισοδήματος που δηλώνεται στην οικονομική κατάσταση ανέρχεται σε 110 εκατομμύρια ευρώ (διαθέτει μερίδιο στην Postbank της Βουλγαρίας, συγχωνεύθηκε με τη Direktna Bank στη Σερβία) και σύνολο 11.935 εργαζομένους. Μάλιστα, ο Όμιλος Eurobank διαθέτει θυγατρικές σε Βουλγαρία, Σερβία, Κύπρο, Λουξεμβούργο και Ηνωμένη Βασίλειο. Η Συνεταιριστική Τράπεζα Χανίων φαίνεται από την ετήσια έκθεσή της πως στις 31/12/2021 πως τα αποτελέσματα προ φόρων ανήλθαν σε 2.887.994 ευρώ (€) και κατέβαλε φόρο εισοδήματος 1.972.739 ευρώ (€), ενώ απασχολεί 250 εργαζομένους. Η Συνεταιριστική Τράπεζα Θεσσαλίας στη χρήση 2021 δήλωσε 1.483.957 ευρώ (€) αποτελέσματα προ φόρων και κατέβαλε φόρο εισοδήματος 478.852 ευρώ (€), συνεπώς, τα κέρδη μετά από τους φόρους ανήλθαν σε 1.005.105 ευρώ (€), απασχολώντας 91 εργαζομένους. Η Συνεταιριστική Τράπεζα Κεντρικής Μακεδονίας στην ετήσια οικονομική της κατάσταση δήλωσε το 2021 αποτελέσματα προ φόρων 455 εκατομμύρια ευρώ (€), δήλωσε φόρο εισοδήματος 126 εκατομμύρια ευρώ (€), δηλαδή φορολογήθηκε με συντελεστή 27, 7 %, σύμφωνα με τις δημοσιευμένες οικονομικές καταστάσεις χρήσεις: «φορολογικό φόρο -258 εκατομμύρια ευρώ, αναβαλλόμενο φόρο 126 εκατομμύρια ευρώ, φόρο ανέλεγκτων χρήσεων – 83 εκατομμύρια ευρώ, φόρο ΔΛΠ -215 εκατομμύρια ευρώ»³⁹.

6. Συμπεράσματα έρευνας

Η παρούσα μελέτη προβαίνει σε μια συνοπτική -κατά αναγκαιότητα- ανάλυση του φορολογικού σχεδιασμού από τις ευρωπαϊκές τράπεζες, χρησιμοποιώντας δεδομένα

³⁸Σύμφωνα με τα επίσημα στοιχεία της KPMG για τον φορολογικό συντελεστή των πιστωτικών ιδρυμάτων στην Ελλάδα διαπιστώνεται: «The corporate tax rate is 28 % except for the credit institutions for which the corporate remains 29 %. All kinds of income derived by legal entities shall be considered income from business activity, taxed under said standard corporate income tax rate. Capital gains for corporations are also considered regular business income. Greek source income derived by foreign legal entities is taxed in Greece as income from business activity only in case they have a permanent establishment in Greece. WHT is imposed on dividend distributions, interest and royalties at the rates of 10 %, 15 % and 20 %, respectively. Πληροφορία σε: <https://kpmg.com/it/it/home/services/tax/tax-tools-and-resources/tax-rates-online/corporate-tax-rates-table.html>, τελευταία πρόσβαση 08-03-2023.

³⁹ Η συγκριτική μελέτη πραγματοποιήθηκε με τα εξής δεδομένα ανά Τράπεζα: Έκθεση βιώσιμης ανάπτυξης και δραστηριότητας 2021 της Τράπεζας Πειραιώς, Ετήσιο απολογισμό δραστηριότητας και βιώσιμης ανάπτυξης 2021 της Eurobank, Ετήσιο Απολογισμό 2021 της Συνεταιριστικής Τράπεζας Χανίων, Απολογισμό 2021 της Συνεταιριστικής Τράπεζας Θεσσαλίας, Οικονομικές καταστάσεις κατά τα Διεθνή Πρότυπα Χρηματοοικονομικής Αναφοράς 2021 της Συνεταιριστικής Τράπεζας Κεντρικής Μακεδονίας, των οποίων τα στοιχεία είναι ελεύθερα προσβάσιμα στις αντίστοιχες ιστοσελίδες των τραπεζικών ιδρυμάτων, τελευταία πρόσβαση 10-03-2023.

ανά χώρα και αποτελεί μόνο μερικώς ποσοτική μελέτη του φαινομένου του φορολογικού σχεδιασμού των ελληνικών τραπεζών. Αυτό υποδηλώνει ότι οι τράπεζες συμμετέχουν σε φορολογικό σχεδιασμό, γεγονός που θα πρέπει να απασχολεί τις αρμόδιες αρχές της Φορολογικής Διοίκησης και να κινήσουν τις νόμιμες διαδικασίες διενέργειας ελέγχων προς αυτή την κατεύθυνση, κατόπιν εκτίμησης των προβλέψεων φοροαποφυγής των ευρωπαϊκών ελεγκτικών μηχανισμών και των αξιόπιστων διεθνών δεδομένων του ΟΟΣΑ. Η ανάλυση των δεδομένων πρέπει να αποτελέσει αντικείμενο εκτενούς μελέτης στον χώρο του δημοσιονομικού δικαίου. Η μεταφορά κερδών υπολογίζεται μέσω της ευρέως χρησιμοποιούμενης μεθόδου της φορολογικής διαφοράς και εκτιμάται ότι σε επίπεδο Ευρωπαϊκής Ένωσης ανέρχεται σε περίπου 3 δισεκατομμύρια ευρώ ή 3-4 % των συνολικών κερδών στο εξωτερικό. Θεωρώ ότι ο φορολογικός σχεδιασμός πιθανότατα κοστίζει στις κυβερνήσεις της Ευρωπαϊκής Ένωσης με συντηρητικές προβλέψεις -βάσει των δεδομένων- περίπου το 3% των φορολογικών εσόδων που καταβάλλουν σε αυτές οι τράπεζες. Οι φορολογικές απώλειες εκτιμάται ότι ανέρχονται σε περίπου 700 εκατ. ευρώ. Αυτές οι εκτιμήσεις έχουν το πλεονέκτημα ότι χρησιμοποιούν ολοκληρωμένα δεδομένα που περιλαμβάνουν δραστηριότητες σε πολλές χώρες φορολογικών παραδείσων, σε αντίθεση με πολλές μελέτες που βασίζονται σε οικονομικά δεδομένα. Αν και η βιβλιογραφία επικεντρώνεται στη μετατόπιση κερδών από πολυεθνικές εταιρείες, ωστόσο, υπάρχουν αυξημένες ενδείξεις ότι και οι τράπεζες αποφεύγουν τους φόρους, όχι μόνο για λογαριασμό των πελατών τους, αλλά και για δικό τους λογαριασμό. Η αρνητική ισχυρή συσχέτιση μεταξύ των κερδών στο εξωτερικό και των φορολογικών συντελεστών δείχνει ότι οι ευρωπαϊκές τράπεζες μπορούν να συμμετάσχουν σε φορολογικό σχεδιασμό πηγαίνοντας σε χώρες με χαμηλότερους φορολογικούς συντελεστές. Η ύπαρξη θυγατρικών εταιρειών των ελληνικών τραπεζών σε χώρες με χαμηλούς φορολογικούς συντελεστές θα πρέπει να κινητοποιήσει τη Φορολογική Διοίκηση. Οι υπερβολικά υψηλοί δείκτες κερδοφορίας στους φορολογικούς παραδείσους αποτελούν έναν ακόμη ενδείκτη για τον φορολογικό σχεδιασμό των ευρωπαϊκών τραπεζών. Η υποβολή εκθέσεων ανά χώρα αποτελεί ένα πρώτο βήμα για τη χαρτογράφηση της δραστηριότητάς τους, ενώ το δεύτερο βήμα αποτελεί κατά τη γνώμη του γράφοντος η αναβάθμιση του ρόλου της Ανεξάρτητης Διοικητικής Αρχής του Ελληνικού Δημοσιονομικού Συμβουλίου⁴⁰. Η εφαρμογή μέτρων πολιτικής για την αντιμετώπιση προβλημάτων που σχετίζονται με τον φορολογικό ανταγωνισμό και τη διάβρωση της φορολογικής βάσης των εταιρειών μπορεί να είναι εξαιρετικά δυσχερές. Η BEPS των ΟΟΣΑ/G20 δρομολόγησε πολλές δράσεις για την καταπολέμηση αυτού του ζητήματος. Εντούτοις, οι δράσεις αυτές αντιμετωπίζουν πολλές προκλήσεις λόγω της σύγκρουσης συμφερόντων εντός του ενωσιακού χώρου. Ορισμένες χώρες της ΕΕ επηρεάζονται από τη μετατόπιση των κερδών, ενώ άλλες επωφελούνται. Τα κέρδη αναδιανέμονται στην ΕΕ από τις χώρες με υψηλούς φορολογικούς συντελεστές στις χώρες με χαμηλούς φορολογικούς συντελεστές. Η εναρμόνιση των φορολογικών συστημάτων των χωρών της ΕΕ τυγχάνει άκρως απαραίτητη και ιδίως δια της σύγκλισης των φορολογικών συντελεστών, γεγονός που θα μειώσει τα κίνητρα για τη

⁴⁰Το Ελληνικό Δημοσιονομικό Συμβούλιο (Ε.Δ.Σ.) συστάθηκε ως Ανεξάρτητη Διοικητική Αρχή με τον Νόμο 4270/2014, και ενεργοποιήθηκε μετά το διορισμό του πρώτου Διοικητικού Συμβουλίου τον Νοέμβριο του 2015, το οποίο στη Φθινοπωρινή έκθεση 2022 αναφορικά με τον χρηματοπιστωτικό τομέα διαπιστώνει: αύξηση των καταθέσεων και πιστωτική επέκταση προς τις μη χρηματοπιστωτικές επιχειρήσεις, άνοδο των επιτοκίων, μείωση μη εξυπηρετούμενων δανείων κατά το β' τρίμηνο του 2022 κατά 19 δισεκατομμύρια ευρώ σε σχέση με τον Ιούνιο 2021. Περαιτέρω, τα φορολογικά έσοδα της κεντρικής κυβέρνησης (48,2 δισεκατομμύρια ευρώ) και των νομικών προσώπων- ΟΤΑ ανήλθαν σε 52 δισεκατομμύρια ευρώ.

μεταφορά κερδών από μια χώρα της ΕΕ σε μια άλλη. Η παγκόσμια πρωτοβουλία για την ελάχιστη φορολογία δύναται επίσης να επηρεάσει τη συμπεριφορά μεταφοράς κερδών, καθώς εναρμονίζει τους φορολογικούς συντελεστές όχι μόνο μεταξύ των ευρωπαϊκών χωρών, αλλά και με τους φορολογικούς παραδείσους. Ο ελάχιστος φόρος θα αποφέρει περίπου 300 εκατομμύρια έως 2 δισεκατομμύρια ευρώ για τις ευρωπαϊκές χώρες από το δείγμα των ευρωπαϊκών τραπεζών ανάλογα με τον σχεδιασμό των κανόνων της πρότασης. Ο φορολογικός σχεδιασμός καλείται σήμερα να διαχειριστεί την ομόφωνη αποδοχή υπό την Τσεχική Προεδρία του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου της Πρότασης Οδηγίας της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για τον ελάχιστο αποτελεσματικό φορολογικό συντελεστή 15 % των μεγάλων πολυεθνικών επιχειρήσεων με έσοδα άνω των 750 εκ. ευρώ ανά χρόνο, ο οποίος θα εφαρμόζεται τόσο σε εθνικές όσο και σε διεθνείς εταιρείες, με θυγατρικές σε ένα από τα κράτη- μέλη της Ε.Ε., ενώ προβλέπεται και η επιβολή “top-up” φόρου σε περίπτωση μη εφαρμογής του ελάχιστου φορολογικού συντελεστή μέχρι 31 Δεκεμβρίου 2023.

Παραρτήματα:

Παράρτημα Ι

BEPS' ACTIONS

<p><i>Action 1- Addressing the Tax Challenges of the Digital Economy</i></p> <p><i>Δράση 1- Ψηφιακή οικονομία και φοροαποφυγή. Άμεση – Έμμεση Φορολογία Φορολόγηση σε διάφορες φορολογικές δικαιοδοσίες ανά τον κόσμο</i></p>	<p><i>Action 2- Neutralizing the Effects of Hybrid Mismatch Arrangements</i></p> <p><i>Δράση 2- Συστάσεις για την ουδετεροποίηση των αναντιστοιχιών στις διασυνοριακές δραστηριότητες μεταξύ πλειόνων φορολογικών δικαιοδοσιών</i></p>
<p><u><i>Action 3- Designing Effective Controlled Foreign Company Rules</i></u></p> <p><u><i>Δράση 3- Αποτελεσματικοί κανόνες για τις ελεγχόμενες αλλοδαπές εταιρείες με στόχο την αποτροπή μεταφοράς φορολογητέας ύλης</i></u></p>	<p><u><i>Action 4- Limiting Base Erosion Involving Interest Deductions and Other Financial Payments</i></u></p> <p><u><i>Δράση 4- Περιπτώσεις υποκεφαλαιοδότησης και ειδικές συστάσεις για την έκπτωση τόκων και πληρωμών</i></u></p>
<p><i>Action 5- Countering Harmful Tax Practices More Effectively, Taking into Account Transparency and Substance</i></p> <p><i>Δράση 5- Αντιμετώπιση πνευματικής ιδιοκτησίας (IP) με προνομιακή μεταχείριση</i></p>	<p><i>Action 6- Preventing the Granting of Treaty Benefits in Inappropriate Circumstances</i></p> <p><i>Δράση 6- Ελάχιστο πρότυπο εισαγωγής κανόνων κατά της κατάχρησης στις φορολογικές συνθήκες/συμφωνίες με φορολογικά πλεονεκτήματα</i></p>
<p><i>Action 7- Preventing the Artificial Avoidance of Permanent Establishment Status</i></p> <p><i>Δράση 7- Τεχνικές αποφυγής μόνιμης εγκατάστασης και της φορολογίας της- ανεξαρτήτως τόπου διεξαγωγής επιχειρηματικών δραστηριοτήτων επιχείρησης σε μια χώρα</i></p>	<p><i>Actions 8-10- Aligning Transfer Pricing Outcomes with Value Creation</i></p> <p><i>Δράσεις 8-10 Κατευθυντήριες Οδηγίες ΟΟΣΑ για ενδοομιλικές συναλλαγές και διασφάλιση παραγωγής επί της ουσίας της αναμενόμενης προστιθέμενης αξίας</i></p>
<p><i>Action 11- Measuring and Monitoring BEPS</i></p> <p><i>Δράση 11-</i></p>	<p><u><i>Action 12- Mandatory Disclosure Rules</i></u></p> <p><u><i>Δράση 12-</i></u></p>

<i>Μεθοδολογία ορθής συλλογής και ανάλυσης δεδομένων</i>	<u><i>Υποχρέωση γνωστοποίησης περιπτώσεων επιθετικού φορολογικού σχεδιασμού</i></u>
<i>Action 13- Transfer Pricing Documentation and Country-by Country Reporting</i>	<i>Action 14- Making Dispute Resolution Mechanisms More Effective</i>
<i>Δράση 13- Ενδοομιλικές συναλλαγές και Έκθεση ανά Χώρα (CbCR) με πολυεθνικούς ομίλους ενοποιημένου κύκλου εργασιών ≥750 εκ. €</i>	<i>Δράση 14- Μηχανισμοί επίλυσης διαφορών μέσω της διαδικασίας αμοιβαίας συμφωνίας (MAP)</i>
<i>Action 15- Developing a Multilateral Instrument to Modify Bilateral Tax Treaties</i>	
<i>Δράση 15- Πολυμερές μέσο για την τροποποίηση των διμερών φορολογικών συμβάσεων ώστε να εφαρμόζονται ταχέως τα μέτρα BEPS</i>	

Παράρτημα II

Greece- Alpha bank	National bank of Greece
Αριθμός θυγατρικών ανά έτος 2014-2020: 9 9 10 9 9 9 10	Αριθμός θυγατρικών ανά έτος 2014-2020: 15 14 15 14 13 11 9
Ομοιότητα ως προς τον αριθμό θυγατρικών με: Lloyds Banking Group (UK) = 9 8 8 8 9 8 8	Ομοιότητα ως προς τον αριθμό θυγατρικών με: Monte dei Paschi , Danske Bank

Cyprus- Bank of Cyprus Group	RCB Bank
Αριθμός θυγατρικών ανά έτος 2014-2020: 8 7 7 6 6 5 5	Αριθμός θυγατρικών ανά έτος 2014-2020: 2 2 2 2 2 2 -
Ομοιότητα ως προς τον αριθμό θυγατρικών με: ERSTE (AU)= 8, BAYERN LB= 8 6 6 6 5 5 7 , BANK OF IRELAND GROUP 2017-2020= 5,6 BANQUE INTERNATIONALE DU LUXEMBOURG= 8 8 8 6 6 5 6 6	Ομοιότητα ως προς τον αριθμό θυγατρικών με: ALAND BANK (FIN)= 2 BANQUE POSTALE (FR)= 2014-2019 -> 2 2020 -> 11 AIB (IRE) = 3